

ELIZA PIECIUL-KARMIŃSKA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Kazirodztwo bez kary, czyli *Wieloskórka*
z pierwszego wydania zbioru
Kinder- und Hausmärchen (1812) braci Grimm
jako unikalny wariant typu ATU 510b

*Allerleirauh*¹ (*Wieloskórka*) to baśń braci Grimm, którą w zbiorze *Kinder- und Hausmärchen* (w skrócie KHM) znajdziemy pod numerem 65. W piśmiennictwie niemieckojęzycznym jej tytuł funkcjonuje jako zbiorcza nazwa dla typu ATU 510b. Istotnym jego elementem jest motyw grożącego kazirodztwa: ojciec protagonistki wskutek obietnicy danej swej umierającej małżonce postanawia poślubić własną córkę, a ta, broniąc się przed kazirodztwem, wymyśla pozornie niemożliwe do spełnienia żądania, które ojciec potrafi jednak urzeczywistnić. Bohaterce nie pozostaje nic innego, jak w przebraniu (pod zwierzęcą skórą², w drewnianej skrzyni lub w sztucznym zwierzęciu) uciec do innego kraju (por. Röth 1998: 98–99). Tutaj protagonistka zatrudnia się na służbie u króla, który źle ją traktuje (np. rzucając w nią różnymi przedmiotami). Następnie dziewczyna dzięki swym aktywnym staraniom ostatecznie zdobywa jego

- 1 W wersji z roku 1810 oryginalny tytuł to „Allerlei Rauch”. Następnie w dwóch pierwszych wydaniach zbioru KHM (1812 i 1819) przydomek protagonistki zapisywany był jako „Allerlei-Rauh”, a od wydania trzeciego (1837) przyjęła się pisownia łączna „Allerleirauh”. Tytułowy przydomek tłumaczony jest tradycyjnie na język polski jako „Wieloskórka”. Dla ułatwienia lektury stosować będę tę wersję tytułu.
- 2 Zmienia się zwykle tylko rodzaj skóry, bo znajdziemy tutaj i ośłą skórę, niedźwiedzią, jelenią, a nawet kocią.

uczucie i bierze z nim ślub. To uwalnia ją od groźby związku z ojcem, co stanowi szczęśliwe zakończenie baśni typu ATU 510b³.

Jednak pierwsza wersja *Wieloskórki* z roku 1812 zawiera motyw skonsumowanego kazirodztwa. Dlaczego Grimmowie umieścili w swym zbiorze opowieść z happy endem w postaci małżeństwa córki i ojca? Przecież zgodnie z logiką baśni byłaby to nagroda wieńcząca perypetie protagonistki! Dla pełniejszego zrozumienia tego wariantu opowieści musimy sięgnąć do wcześniejszej, niepublikowanej wersji *Wieloskórki* z roku 1810, zawartej w tzw. *Ölenberger Handschrift (Rękopis z Ölenbergu)*⁴, który sporządzony został na potrzeby kolejnego tomu *Des Knaben Wunderhorn (Cudownego rogu chłopca)* autorstwa poetów Clemensa Brentano i Achima von Arnim⁵.

1. Niepublikowana wersja *Wieloskórki* z roku 1810

W *Rękopisie z Ölenbergu* pod numerem siódmym znajduje się tekst pt.: *Allerlei Rauch*. Jest on na tyle krótki, że warto przytoczyć go *in extenso* w przekładzie filologicznym⁶:

Wieloskórka zostaje wygnana przez swoją macochę, bo pewien nieznamy pan⁷ lekceważy jej własną córkę, a pasierbicy podarował [wcześniej] pierścień na znak miłości. Ona ucieka, trafia na dwór [tego] księcia jako pucybutka, idzie potajemnie i nierozpoznana na bal i wreszcie gotuje księciu zupę, chowając pierścień pod chlebem. W ten sposób zostaje odkryta i [zostaje] małżonką księcia (Grimm 2007: 20).

W powyższym tekście pojawiają się tylko wybrane motywy charakterystyczne dla typu ATU 510b: mowa jest tu wprawdzie o ucieczce protagonistki na dwór zaręczonego z nią władcy, ale powodem nie jest zagrożenie kazirodztwem. Brakuje tutaj także wątku przebrania. Z kolei jej starania o odzyskanie

3 Tylko u Straparoli ojciec nie ustaje w perfidnych wysiłkach, by także po ślubie córki z innym mężczyzną zniszczyć jej życie.

4 Burzliwe dzieje tego rękopisu zawierającego pięćdziesiąt wstępnych wersji baśni to materiał na osobny artykuł.

5 Szczegółowy opis tego okresu w życiu braci Grimm znajdziemy przede wszystkim w najnowszej ich biografii (por. Martus 2013: 107–111). W odniesieniu do początków zbierania baśni (por. Neumann 1993: 25; Rölleke 2012: 38; Boegner 1998: 19).

6 Wszystkie przekłady z języka niemieckiego sporządzone są przez autorkę tekstu.

7 „Pan” (niem. „Herr”) tutaj w znaczeniu „arystokrata”, „szlachcic”.

ukochanego zgodne są z ATU 510b: bohaterka podejmuje się poślednich prac („pucybutka”), zakrada na bal i podrzuca rozpoznawalne przedmioty do pościłków, co zwieńczone zostaje ślubem.

Rzetelne badania nad niepublikowanymi baśniami z roku 1810 możliwe były dopiero dzięki ich krytycznej edycji z lat siedemdziesiątych XX wieku (por. Rölleke 1975: 100–140), dlatego wcześniejsze interpretacje naznaczone są nieścisłościami. Johannes Bolte i Georg Polivka w *Przypisach* do zbioru KHM sugerowali, że wersja *Wieloskórki z Rękopisu z Ölenbergu* ma źródło ustne i wywodzi się z Hesji, jakkolwiek nie przedstawili na to żadnych dowodów (por. Bolte, Polivka 1913: 45–46). Wydaje się, że przypisanie heskiego źródła ustnego nastąpiło tu nieco automatycznie na podstawie *Przedmowy* do pierwszego wydania KHM, w której Grimmowie piszą, że swoje baśnie „zbierali” w Hesji (por. Grimm 1812: VII). Tę hipotezę w latach pięćdziesiątych XX wieku wsparł swym autorytetem Wilhelm Schoof, pionier badań nad źródłami baśni Grimmowskich (por. Schoof 1959: 22)⁸.

Dopiero w roku 1972 Heinz Rölleke opublikował artykuł o nieznannej wersji *Wieloskórki* „sprzed Grimmów”, w którym dowiódł, że zapisaki Jakuba w rękopisie z roku 1810 nie opierają się na heskiej tradycji ustnej, lecz na źródle literackim, czyli powieści autorstwa Carla Nehrlicha pt. *Schilly* (1798). W dziele tym matka tytułowej bohaterki opowiada jej baśń o dziewczynie zwanej „Allerlei Rauch”. Rölleke dowiódł, że Grimmowska *Wieloskórka* z roku 1810 to wierne streszczenie tekstu Nehrlicha wykonane przez Jakuba, o czym świadczą dosłowne wręcz cytaty z literackiego pierwowzoru (por. Rölleke 1972: 158)⁹. Z analizy tej wynika również, że Nehrlich czerpał ze źródeł w Turynii, a nie w Hesji. Chociaż wersja z roku 1810 ostatecznie nie weszła do pierwszego tomu

- 8 Wilhelm Schoof w latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku zapoczątkował nurt badań dotyczący informatorów Grimmowskich, jednak wiele z jego ówczesnych wniosków zostało skorygowanych przez Röllekego, który między innymi obalił tezę Schoofa (bazującą na wspomnieniach Hermanna Grimma, syna Wilhelma) o niejkiej „starej Marii”, która jakoby patronowała pierwszemu tomowi baśni z roku 1812 (por. Schoof 1959: 59–61). Rölleke udowodnił, że takie baśnie jak *Braciszek i siostrzyczka* lub *Śpiąca królewna* opowiedziała Marie Hassenpflug, rówieśniczka braci Grimm wywodząca się z zamożnej hugenockiej rodziny (por. Rölleke 2004: 16–22).
- 9 To odkrycie pozwoliło także dość precyzyjnie uściślić datę zapisania tekstu nr 7: Jakub Grimm odnotował treść opowieści o Wieloskórce pod koniec 1807 roku (por. Rölleke 1972: 159). Jest to więc równocześnie najstarsze świadectwo pracy Grimmów nad zbiorem baśni, a także najwcześniejsze świadectwo świadomego poszukiwania przez Grimmów takich fabuł, które mogły stać się punktem wyjścia dla dalszych artystycznych przekształceń Clemensa Brentano (por. Rölleke 2019: 36).

KHM, to wpływ literackiego źródła z rękopisu ujawnia się, zdaniem Röllekego (por. 1972: 155), właśnie w zaskakującym motywie szczęśliwego kazirodztwa w *Wieloskórce* z roku 1812.

2. *Wieloskórka* w pierwszym wydaniu KHM (1812)

Do pierwszego tomu KHM, opublikowanego w grudniu 1812 roku, *Wieloskórka* weszła w innej wersji (Grimm 1812: 308–316), a wariant oparty na powieści Nehrlicha autorzy przywołują już tylko w przypisie (Grimm 1812: XLIII) obok *Peau d'âne* (*Ośleń skórki*) Charlesa Perraulta¹⁰ oraz innej narracji z tego tomu: *Die Prinzessin Mäusehaut* (*Księżniczki Mysiej Skórki*)¹¹. Między rokiem 1807, gdy Jakub sporządził streszczenie *Wieloskórki* oparte na powieści *Schilly*, a rokiem premiery zbioru KHM pojawił się odmienny, najwyraźniej bardziej atrakcyjny wariant tekstu.

W odrębnej notatce w tzw. *Handexemplar*¹² pod baśnią *Wieloskórka* czytamy, co następuje: „Dortchen 9. Octbr. 1812” (Grimm 1986: 316). Ten krótki zapisek zawiera w sobie mnóstwo informacji. Po pierwsze, dowiadujemy się, że informatorką była „Dortchen”, czyli Dorothea Wild, jedna z córek mieszkającego po sąsiedzku aptekarza Wilda oraz późniejsza żona Wilhelma. Po drugie, wiemy również, który z dwojga braci wysłuchał tej opowieści i ją spisał. Był to Wilhelm, który zbierał fabuły opowiadane przez siostry Wild, podczas gdy Jakub był odpowiedzialny za opowieści siostr Hassenpflug. Po trzecie, fabuła została opowiedziana 9 października 1812 roku, czyli niemalże w ostatniej chwili, jeśli zważymy, że premiera zbioru baśni miała miejsce w Berlinie 20 grudnia tego samego roku. Była to równocześnie jedna z trzech ostatnich narracji włączonych do zbioru¹³, a to oznacza – po czwarte – że czasu na ewentualne zmiany

10 W późniejszym trzecim tomie z przypisami (por. Grimm 1856: 116) autorzy odnotowują także paralele do *Doralice* ze zbioru baśni Straparoli, oraz wskazują na *Niedźwiedzicę z Pentameronu* Basilego.

11 Ta baśń (por. Grimm 1812: 336–338), prawdopodobnie z powodu podobieństwa motywów, została od drugiego wydania zastąpiona baśnią *Sechse kommen durch die ganze Welt*.

12 „Handexemplar” („egzemplarz podręczny”) to zamówione przez braci prywatne wydanie zbioru KHM z szerszymi marginesami, na których autorzy po publikacji tomu dokonywali korekt i uzupełnień wykorzystanych później przy drugiej edycji zbioru. To właśnie „egzemplarze podręczne” pierwszego i drugiego wydania KHM (a nie teksty baśni Grimmowskich) zostały wpisane na listę UNESCO i przechowywane są w muzeum Grimmwelt w Kassel.

13 Jedyną późniejszą datą to 1 grudnia 1812 w odniesieniu do baśni nr 81 *Der Schmied und der Teufel*, która została opowiedziana przez Marie Hassenpflug.

edycyjne było niewiele, gdyż gotowe teksty musiały zostać wysłane z Kassel do wydawnictwa w Berlinie (transportem konnym) z dużym wyprzedzeniem. Reasumując, z notatki wynika, że wersja *Wieloskórki* oparta o powieść Nehricha ustąpiła miejsca fabule pochodzącej z przekazu ustnego i to w ostatniej chwili. Najwyraźniej okazała się bardziej przekonująca niż jej wariant z rękopisu.

Czym wyróżnia się *Wieloskórka* z roku 1812? Zgodnie z typem ATU 510b pojawia się tutaj motyw ucieczki protagonistki przed kazirodczym ojcem, jednak równocześnie jest to opowieść o kazirodztwie skonsumowanym. Kiedy ojcu udaje się spełnić warunki królowej (wykonanie płaszcza ze skór wszystkich zwierząt oraz trzech magicznych sukni), dziewczyna zgadza się na małżeństwo i dochodzi do formalnych zaręczyn (por. Grimm 1812: 309). Ten wyłom z klasycznego wzorca, zgodnie z którym protagonistka ucieka od ojca, nie dając zgody na zaślubiny, powoduje, że już w kolejnym zdaniu narracji bohater, występujący dotąd w tekście jako „der König” (król)¹⁴, zyskuje – zgodnie z logiką wydarzeń – miano „der Bräutigam” (oblubienica)¹⁵, i właśnie to słowo powracać będzie w dalszych fragmentach tekstu na zmianę lub równocześnie z określeniem „der König”¹⁶.

Protagonistka nie ucieka „do innego kraju” jak w późniejszych wersjach, bo zostaje odkryta w lesie przez myśliwych w czasie polowania, w którym brał udział „der König, ihr Bräutigam” czyli „[tenże] król, jej oblubieniec”. Królowa została więc zawrócona do domu rodzinnego. Aby nie było wątpliwości, że dziewczyna trafiła z powrotem do ojca, w jej monologu wewnętrznym, gdy planuje ona pierwszą wizytę na balu, czytamy: „teraz mogłabym znowu zobaczyć

- 14 W języku polskim nie wyróżniamy kategorii rodzajnika, przez co nie zawsze rozumiemy semantyczną doniosłość użycia rodzajnika określonego w niemczyźnie. Rzeczownik gatunkowy z rodzajnikiem określonym („der König“) funkcjonuje w baśniach Grimmskich na prawach nazwy własnej. Ponadto bardzo często w odniesieniu do bohaterów używa się tutaj właśnie rzeczowników z towarzyszącymi im rodzajnikami określonymi, co z kolei wynika z istotnej cechy baśni Grimmskich: typowości protagonistów/antagonistów. Bohaterowie rzadko mają imiona, dlatego czytamy zwykle narracje, w którym występują królowie i królowej, ojcowie i córki, żołnierze, krawcy czy wieśniaczki.
- 15 Niemiecki „der Bräutigam“ tłumaczony być może także jako „narzeczony”, jednak w przekładach baśni Grimmskiej stosuję dawniejszy ekwiwalent bliższy światowi wyobrażonemu niemieckich narracji, które nierzadko mają archaiczne źródła. To samo dotyczy formy żeńskiej „die Braut”, tłumaczonej tutaj za pomocą wariantu „oblubienica”.
- 16 W tekście ani razu nie pojawia się określenie „der Vater” – „ojciec”. Pokrewieństwo bohaterów zaznaczone jest za pomocą słowa „die Tochter” („córka”), które pojawia się tylko na początku baśni, a potem ustępuje tytułowemu przydomkowi, oraz określeniom „die Prinzessin” (księżniczka), „die Braut” (oblubienica), „ein Mädchen” (dziewczyna).

mojego ukochanego oblubieńca” a z kolei on sam, gdy po raz pierwszy widzi ją na balu, myśli: „jak bardzo ta nieznaną piękną księżniczka podobna jest do mojej ukochanej oblubienicy” (por. Grimm 1812: 310–312). W tekście znajdziemy jeszcze wiele innych fragmentów podkreślających, że ojciec dziewczyny, król i oblubieniec to jedna i ta sama osoba, jakby chciano tu uniknąć niedopowiedzeń¹⁷. W tym niedługim tekście określenia „oblubieniec” („der Bräutigam”) i „oblubienica” („die Braut”) pojawiają się na tyle często, że nie możemy mieć wątpliwości, że kwestia formalnych zaręczyn jest tutaj traktowana z całą powagą, a słowo dane przez protagonistkę nie było wyłącznie taktycznym wybiciem umożliwiającym ucieczkę.

I tak, czytamy, że Wieloskórka gotuje królowi supkę, do której wkłada pierścienie, a on rozpoznaje w nim swój pierścień zaręczynowy („sein Treuring”). Kolejnego dnia król nie ma już wątpliwości, że nieznaną piękność to jego oblubienica, gdyż „nikt na świecie nie miał poza nią takich złotych włosów”. A gdy odkrywa w zupie złoty kołwrotek, to wie, że jest to ten sam przedmiot, który „niegdyś podarował swojej oblubienicy”. W chwili, gdy znajduje trzeci podarunek zaręczynowy (złote wrzeciono), jest już całkowicie pewny, że „w pobliżu jest jego oblubienica, bo nikt inny nie mógł mieć tych podarków”. Nie jesteśmy więc zaskoczeni, gdy w chwili ujawnienia tożsamości dziewczyny król rozpoznaje w niej swą „najukochańszą oblubienicę” i wyprawia wesele. Ostatnie zdanie baśni głosi: „żyli potem szczęśliwie aż do swej śmierci” (por. Grimm 1812: 313–316), a zatem małżeństwo ojca i córki oznacza tu *happy end*.

Wersja z roku 1812 w kontekście motywów charakterystycznych dla typu ATU 510b nie jest zatem opowieścią o ucieczce od kazirodztwa i zdobyciu męża w innym kraju. Protagonistka zdążyła zostać formalną narzeczoną ojca, a następnie nie tyle ucieka pod ochronę małżeństwa z innym mężczyzną, co aktywnie stara się odzyskać ojca, jej „ukochanego oblubieńca”.

17 Tym bardziej dziwi w tym kontekście błąd, jaki popełnił Jack Zipes w swoim przekładzie tego wariantu baśni. Tłumacz, który nie rozpoznał, że król polujący w lesie to ojciec protagonistki, arbitralnie wprowadził do tekstu nową postać, czyli oblubieńca z innego kraju: „she collected the gifts that she had received from her fiancé **from another kingdom**” [wyróż. – E.P.K.], a następnie dla udowodnienia swojej hipotezy dodał przypis, w którym wyjaśnił czytelnikom, że dziewczyna „widocznie” nigdy nie spotkała jeszcze swojego oblubieńca: „Evidently the princess had never met her fiancé (bridegroom)” (Grimm 2015: 217). Warto podkreślić, że informacja taka nie znajduje żadnego uzasadnienia w tekście oryginału.

3. Dlaczego ojciec żeni się z córką w wersji z roku 1812?

Kazirodztwo, mimo że stanowi jedno z najsilniejszych tabu w nowożytnej kulturze europejskiej, nie jest przecież rzadkim tematem w literaturze i sztuce. Sami Grimmowie świadomi byli długiej tradycji opowieści o kazirodczych związkach. W konkordancji motywów podań i legend (*Sagenkonkordanz*) w rozdziale nr 767 pt.: *König der die Tochter heirathen will* (Król, który chce poślubić swoją córkę) wymieniają trzynaście stosownych przykładów od Herodota po Straparolę (por. Rölleke 2006: 401). Jednak głównym pytaniem badawczym w odniesieniu do wersji z roku 1812 pozostaje, dlaczego król nie tyle „chciał” poślubić swoją córkę, co rzeczywiście ją poślubił. Przecież w tekstach Straparoli, Basilego i Perraulta, przywoływanych przez Grimmów w przypisach, ojciec i narzeczony to dwie różne osoby, a cały dramatyzm opowieści zasadza się na ucieczce od ojca pod opiekę innego mężczyzny.

Cofnijmy się do października 1812 roku, gdy *Wieloskórkę* w wersji z rękopisu z roku 1810 zastąpił zapis ustnej opowieści Dorotki. Rölleke (por. 1972: 155) stawia hipotezę, że mimo tej podmiany, powieść *Schilly* nadal była obecna w *Wieloskórce* z roku 1812. Zdaniem Röllekego autorzy zbioru próbowali utrzymać nawiązanie do wersji z rękopisu, zachowując wątek tej samej męskiej postaci. Badacz sugeruje, że dzięki temu baśń stała się bardziej spójna, a na poparcie swojej tezy odwołuje się do argumentu stylistycznego, wskazując, że apozycyjna przydawka („der König, ihr Bräutigam”, czyli „[tenże] król, jej oblubieniec”) robi sztuczne, a zatem literackie wrażenie, podobnie jak kunsztownie poprowadzony wątek odkrywania kolejnych podarunków w pożywieniu króla (opisany wyżej). Treści te musiałyby zatem pochodzić od redaktorów tekstu, a nie od ich pierwotnej informatorki¹⁸. Podobnie, w jednym z najnowszych artykułów poświęconym narracjom Dorotki, Rölleke dowodzi, że te ustne przekazy były przez Wilhelma konsekwentnie wzbogacane, zmieniane i uzupełniane, co on sam w późniejszych latach pragnął jej zrekompensować, wprowadzając do *Wieloskórki* z roku 1819 zakamuflowane personalia informatorki (por. Rölleke 2019: 161)¹⁹.

18 Badacz stwierdza dobitnie, że w baśni wyraźnie widać „nachhelfende Hand des Überarbeiters” (Rölleke 1972: 153), „pomocną dłoń edytora”.

19 Jest to zdanie kierowane do sług przez króla w chwili odkrycia dziewczyny w lesie: „seht doch, was dort für ein Wild sich versteckt hat” (Grimm 1819: 358), czyli „sprawdźcie, co za dzikie zwierzę się tam ukrywa”. Słowa „dort” („tam”) i „Wild” („dziczyzna”) honorować miałyby wkład „Dort(chen) Wild” w powstanie baśni, co podkreślone było także przez słowo „versteckt” („ukrywa się”).

Jednak argumenty Röllekego, choć całkowicie przekonujące w odniesieniu do stylistyki tekstu z roku 1812, który wbrew ustnemu źródłu wyraźnie zdradza literacki charakter, nie rozwiewają wątpliwości, gdyż ceną utrzymania dość nieistotnego motywu z powieści Nehrlicha było nie tylko wprowadzenie wątku kazirodczego znanego z typu ATU 510b, lecz także podkreślenie, że kazirodztwo zostało zinstytucjonalizowane, a nie ukarane. Mało prawdopodobne wydaje się, by autorzy naruszali tak silne tabu niejako mimochodem²⁰.

Dzięki innej notatce w *Handexemplar* wiemy również, że Jakub uznał utożsamienie ojca i oblubieńca w tekście *Wieloskórki* z roku 1812 za błąd²¹. W wyniku tej krytyki Wilhelm w trakcie pracy nad drugim wydaniem postanowił zmienić tekst tak, aby protagonistka i przyszły mąż poznali się dopiero na balu. A zatem upada argument, iż to Jakubowi jako autorowi streszczenia *Schilly*, wykonanego już w roku 1807, najbardziej zależało na zachowaniu literackiego źródła.

Również inny argument przemawia przeciw hipotezie Röllekego o literackim źródle *Wieloskórki* z roku 1812. Czy nie łatwiej byłoby bowiem uhonorować to źródło, po prostu je przepisując? Tak przecież postępowali Grimmowie w pierwszym wydaniu KHM wobec innych baśni zaczerpniętych ze źródeł pisanych. Przykładowo, baśń nr 82 pt.: *Die drei Schwestern* została niemal dosłownie skopiowana z literackiego pierwowzoru. Synoptyczne zestawienie źródeł literackich KHM pokazuje, że podobnie było z *Roszpunką* (por. Rölleke 1998: 14). Gdyby zatem autorzy pragnęli utrzymać wybrane elementy z powieści, mogliby to zrobić w prostszy sposób. Jeśli tego nie zrobili, najwyraźniej uznali ustną narrację za cenniejszą. W takim ujęciu stylistycznie dopracowany motyw kazirodczego ślubu byłby właśnie dowodem na pierwotną wierność zbieraczy wobec ustnego informatora: Wilhelm poprzez redakcyjne ingerencje uwypuklił istotny element tekstu, być może rozumiany tutaj jako koronny dowód jego ludowości.

Warto więc rozważyć scenariusz, w którym Wilhelm nie tyle sam utożsamiał ojca z oblubieńcem, by utrzymać nawiązanie do *Schilly*, co przyswoił ten motyw z przekazu Dorotki Wild, gdyż uznał go za szczególnie ważny. Obecność tematyki skonsumowanego kazirodztwa w *Wieloskórce* z roku 1812 wynikałaby raczej z szacunku do przekazanego materiału ustnego, w którym autorzy zbioru

20 O tabu w baśniach Grimmów z perspektywy psychoanalitycznej pisze Ingrid Riedel w książce *Tabu im Märchen* (1996), chociaż w jej rozważaniach nie znajdziemy nawiązań do incestu i *Wieloskórki*. Więcej na temat kazirodztwa w literaturze pięknej i ludowej znaleźć można w książce Ottona Ranka pt. *Das Inzest-Motiv in Dichtung und Sage* (1912).

21 W *Handexemplar* Jakub podkreślił zdanie: „zebrała prezenty, jakie miała od swojego oblubieńca“ i skomentował je słowami: „scheint falsch“ – „wydaje się błędne“ (Grimm 1986: 310).

rozpoznali prawdopodobnie archaiczne wątki mitologiczne. To uzasadniałoby również odwagę w zerwaniu ze znaną europejską tradycją baśniową spod znaku przywoływanej w przypisie *Ośleń skórki* Perraulta.

Jakie jeszcze argumenty przemawiają za wprowadzeniem wątku „szczęśliwego kazirodztwa”? Duński badacz Cay Dollerup, który przenalizował zmiany edycyjne w kolejnych wydaniach *Wieloskórki*, podkreśla, że małżeństwo królewny z własnym ojcem można traktować jako apologię rodzicielskiego autorytetu. Córka, poślubiając ojca, pokornie spełniła jego wolę i tym samym podporządkowała się władzy rodzicielskiej (por. Dollerup 1999: 50). Kazirodztwo w takim ujęciu nie jest występkiem, lecz środkiem do realizacji istotnych wartości z archaicznego porządku etycznego. Także inny aspekt tej opowieści może potwierdzać antyeczność tej wersji. Protagonistka, dążąc aktywnie do ślubu z ojcem, pragnie odzyskać utracony status królewskiej córki, decydujący o miejscu w hierarchii społecznej w dawnych wspólnotach. To tłumaczyłoby także pozornie nielogiczną gorliwość dziewczyny w odzyskiwaniu względów królewskiego oblubieńca, od którego usiłowała pierwotnie uciec.

Judeochrześcijańskie rozumienie kazirodztwa jako grzechu wyraźnie ustępuje tutaj innym – bardziej archaicznym – wartościom: posłuszeństwu wobec ojcowskiej władzy i nienaruszalności hierarchii społecznej. W ramach tego archaicznego etosu protagonistka wykazuje się szczególnymi przymiotami moralnymi z uwagi na heroiczne wręcz poddanie się woli rodzica, podczas gdy bardziej obyczajna i ewidentnie schryścianizowana wersja tej baśni z późniejszych wydań, w której protagonistka zostaje zaakceptowana jako żona króla ze względu na urodę i piękne suknie, traci ów istotny wymiar moralny, niezależnie od tego, że jest to moralność z innego porządku.

Wydaje się więc, że źródeł narracji o kazirodztwie skonsumowanym szukać należy raczej w szacunku dla ducha ustnej opowieści aniżeli – jak chce Rölleke – w powieści Nehrlicha. Ślub ojca i córki nie jest tutaj głównym problemem moralnym, gdyż w opowieści z roku 1812 trudno doszukać się za to kary. Utrzymanie motywu skonsumowanego kazirodztwa miało ważniejsze funkcje i z pewnością nie było tylko ubocznym skutkiem czysto technicznego nawiązania do rękopisu z roku 1810. W takim rozumieniu wersja z 1812 roku ujawnia swoje archaiczne źródła²², podczas gdy, począwszy od zmodyfikowanego wydania drugiego (1819),

22 Motyw incestu nie jest obcy literaturze antycznej, by przywołać choćby *Króla Edypa* Sofoklesa. Pojawia się on także w mitach greckich (np. w niektórych wersjach mitu o Adonisie jest on synem Myrry i jej ojca Kinyrasa). W literaturze Europy chrześcijańskiej motyw grzesznej miłości między bliskimi również nie jest rzadki (por. Uther 2013: 153). Pojawia się on także w twórczości ludowej, zwłaszcza w bajce magicznej i nowelistycznej

mamy już do czynienia ze zbiorem dydaktycznych opowieści odzwierciedlających mieszczańską etykę chrześcijańską.

4. *Wieloskórka* w późniejszych wydaniach zbioru KHM (1819–1857)

W drugim wydaniu KHM (1819) pierwotne wersje baśni zostały radykalnie przeredagowane. Rok 1819 stanowi zatem ważną cezurę w historii edycyjnej baśni Grimmowskich i uznawany jest za moment narodzin „Gattung Grimm” – „gatunku Grimmowskiego”²³. Pieczę nad poprawianą edycją przejął Wilhelm, który postanowił zrezygnować z naukowego charakteru zbioru i dostosować teksty do oczekiwań szerokiej publiczności. Począwszy od roku 1819 poprzez kolejne wydania intensywnie pracował nad kształtem językowym, stylistycznym i treściowym baśni, które swą ostateczną postać zyskują w siódmym wydaniu z roku 1857.

Redakcyjne zabiegi dotyczyły także *Wieloskórki*, a cenzorskie modyfikacje treściowe zainicjowane w drugim wydaniu, dotyczące wątku małżeństwa córki i ojca (por. Rölleke 1972: 153) były konsekwentnie kontynuowane poprzez kolejne edycje, w których *Wieloskórka* realizuje wszystkie kanoniczne motywy typu ATU 510b (por. Röth 1998: 98–99). We wszystkich wydaniach od roku 1819 do 1857 zauważymy też nieciągłości logiczne, które są oczywistym dowodem zabiegów redakcyjnych.

W pierwszym wydaniu KHM czytamy, że *Wieloskórka* miała obowiązek zdejmować królowi jego buty z cholewami, a on każdorazowo rzucał nimi w jej głowę (por. Grimm 1812: 311). Ten motyw powraca w jej rozmowie z królem, gdy ów chce wiedzieć, skąd wziął się w zupie jego pierścień zaręczynowy,

(por. Zadurska 2018: 140). W tym kontekście ciekawe są także analogiczne do *Wieloskórki* wątki w polskich bajkach ludowych, które ukazują „naciski ojca na ślub z córką i podejmowanie przez dziewczynę prób uniknięcia zamążpójścia”, co kończy się zwykle ucieczką protagonistki z domu, a zatem kazirodztwo pozostaje tutaj – inaczej niż w pierwszej wersji *Wieloskórki* – deklaratywne i związane jest z „surową chłopską dezaprobatą wobec utrzymywania intymnych relacji przez osoby blisko ze sobą spokrewnione” (Zadurska 2018: 142–143). Iwona Rzepnikowska zwraca uwagę, że na polskie bajki ludowe większy wpływ wywarła tradycja niemieckiej *Wieloskórki* niż francuskiej *Oślej skórki* (por. Rzepnikowska 2019: 44). Badaczka odnosi się także do obecności tych wątków Grimmowskich na Kaszubach i Śląsku (por. Rzepnikowska 2018: 72).

23 Więcej na ten temat w posłowie tłumaczki do pierwszego polskiego tłumaczenia baśni Grimmowskich w oparciu o drugie wydanie KHM, zatytułowanym „Rok 1819, czyli narodziny «gatunku Grimmowskiego»” (por. Pieciul-Karmińska 2021: 116–119). O przełomie, jakim był rok 1819 dla zbioru KHM – por. także Neumann 1993: 27.

a ona odpowiada, że jest nikim i nadaje się tylko do tego, by rzucać jej w głowę butami z cholewami (por. Grimm 1812: 313). W wersjach od roku 1819 z tekstu zniknęły fragmenty, w których król rzuca w służącą butami, ale nie wykreślono tego wątku z dialogów, więc w ostatecznej wersji *Wieloskórka* nadal przedstawia się jako osoba, która nadaje się tylko do tego, by rzucać w jej głowę butami (por. Grimm 1857: 357). Brzmi to jednak nielogicznie, gdyż nie daje się powiązać z żadnym fragmentem narracji. Mimo wieloletniej skrupulatnej pracy redakcyjnej Wilhelmowi nie udało się zatrzeć wszystkich śladów pierwszego wydania²⁴.

5. Historia edycyjna *Wieloskórki* a najnowsze badania nad zbiorem KHM

„Kanoniczność” ostatniej wersji *Wieloskórki* i jej idealna wręcz zgodność z typem ATU 510b sprawia, że nawet w badaniach niemieckojęzycznych o *Wieloskórce* mówi się zwykle z perspektywy ostatniego wydania, przy pominięciu swoistości pierwszej wersji baśni. Przykładowo, hasło *Wieloskórka* w fundamentalnym leksykonie Uthera sugeruje, że oficjalne dzieje Grimmowskiej *Wieloskórki* biorą swój początek nie w 1812, lecz w 1819 roku. Pisze on tak:

Tematyka kazirodztwa [...] była w zachodniej twórczości literackiej od XII wieku często traktowana jako samodzielny temat [...]. Jednak by nie budzić żadnych wątpliwości, próba kazirodztwa w baśni nr 65 jest równocześnie wyraźnie napiętnowana jako „grzech”. W [wersji z] 1819 roku powiedziane jest, że doradcy napominają ojca takimi słowami: „Bóg zakazał, by ojciec poślubił swoją córkę, a z grzechu nie może powstać nic dobrego” (Uther 2013: 153).

Uther, odnosząc się do wątku kazirodztwa, pomija zupełnie jego odmienność w pierwszej wersji baśni. Informacja o tym, iż w wersji z roku 1819 doradcy króla mówią o „grzechu”, jest niepełna, jeśli równocześnie czytelnik nie dowie się o wersji z roku 1812, w której małżeństwo ojca i córki trwało szczęśliwie aż do śmierci i zgodnie z logiką baśni było nagrodą.

24 Najwięcej takich śladów odnajdziemy w wątkach obyczajowych, co pokazuje, że szczególnie ferwor cenzorski dotyczył likwidacji treści erotycznych. Analogiczne problemy z logiką fabuły odkryć można w ostatecznej wersji *Rozpunki czy Żabiego króla* (w obydwu przypadkach przyczyną były kwestie obyczajowe).

Najnowsze badania nad baśniami braci Grimm²⁵ przynoszą w tym względzie ważną zmianę jakościową: problematyka pierwotnych wersji baśni, zwłaszcza w kontekście ich źródeł (zarówno pisanych, jak i ustnych) zajmuje tu poczesne miejsce i pozwala rzucić nowe światło na wiele fabuł, pozornie dobrze znanych i opisanych w literaturze przedmiotu. Rölleke zwraca uwagę, że baśni Grimmowskich nie można badać w oderwaniu od uwarunkowań epoki, osobowości ich twórców oraz biografii informatorów, gdyż ahisteryczne interpretacje stają się wówczas czystą spekulacją. Przypominając ulubione wyrażenie Jakuba Grimma, niemiecki badacz apeluje, by w analizach baśni mieć na uwadze „facta et realia” (por. Rölleke 2012: 29).

W interpretacjach poszczególnych baśni ze zbioru KHM należy zatem koniecznie uwzględnić nie tylko kanoniczne warianty z ostatniego wydania, lecz również wersje z wcześniejszych wydań, zwłaszcza z pierwszego. Każdą baśń czytać trzeba poprzez historię jej zmian edycyjnych, a w odniesieniu do wielu narracji niezbędne jest także uwzględnienie *Rękopisu z Ölenbergu* (1810), odnośnej korespondencji braci oraz ich odręcznych notatek w *Handexemplar*²⁶. Ponadto zbiór KHM traktować należy jako całość, która obejmuje nie tylko fabuły literackie (w siódmym wydaniu było to dwieście baśni i dziesięć tzw. legend dziecięcych), ale także parateksty: tytuły, dedykacje, przedmowy i przypisy.

Na podstawie ewolucji *Wieloskórki* widać również, że baśnie Grimmów w znanym nam kształcie narodziły się wraz z drugim wydaniem, gdyż modyfikacje treściowe i stylistyczne zainicjowane w roku 1819 były konsekwentnie kontynuowane aż do ostatniego, kanonicznego wydania siódmego (1857). To dowodzi tezy, że zbiór z lat 1812–1815 oraz zbiory, począwszy od drugiego wydania, to tak naprawdę dwie różne publikacje, które należy badać odmiennymi metodami, gdyż w pierwszym wydaniu KHM ważniejsze od dydaktyzmu było podejście mitologiczne i wierność wobec archaicznych przekazów, tak ustnych, jak i pisanych (por. Pieciul-Karmińska 2016: 81–82).

25 Oprócz przywoływanego tutaj Heinza Röllekego najważniejszym przedstawicielem tego nurtu jest Holger Ehrhardt, zwłaszcza jego fundamentalne prace o najważniejszej informatorce Grimmów – Dorothei Viehmann (por. Ehrhardt 2012) oraz przełomowe odkrycie tożsamości Elisabeth Schellenberg, która jako anonimowa „bajarka z Marburga” opowiedziała Wilhelmowi dwie ważne baśnie (*Kopciuszek*, *Złoty ptak*) (por. Ehrhardt 2016). Biograficzne badania nad informatorami pozwalają zweryfikować tezę o pochodzeniu danych baśni. Przykładowo, znajomość biografii Elisabeth Schellenberg pozwoliła dowiedzieć, że *Kopciuszek* Grimmowski nie wywodził się od Perraulta, lecz miał swój ustny wariant heški.

26 Notatki te pozwalają nam uściślić, który z braci spisał daną baśń, co ma istotne znaczenie dla odtworzenia zmian stylistycznych i treściowych oraz intencji autorskich.

Te wskazówki istotne są zwłaszcza dla osób spoza Niemiec, którzy w swych analizach bazują często na tekstach przekładów, co prowadzić może do błędnego ich utożsamienia z oryginałem²⁷. W namyśle polskojęzycznym problem ten może się pogłębić, gdyż pełne wydanie zbioru КНМ istnieje jak dotąd jedynie w przekładach opartych na wydaniu siódmym (1857)²⁸. Tymczasem, jak wynika z niniejszego studium przypadku, ograniczenie się tylko do ostatniego wydania nie daje pełnego wglądu w swoistość analizowanych baśni. Jest to istotne, zwłaszcza gdy tekst zawiera luki i nielogiczności, możliwe do wyjaśnienia tylko w oparciu o pierwotną, nietłumaczoną na język polski wersję, która nadal kryje w sobie wiele zagadek – także dla naukowców pracujących z jej wersją oryginalną. W tym sensie każdy badacz zajmujący się fabułami ze zbioru КНМ powinien śledzić najnowsze odkrycia germanistyki odnoszące się do baśni Grimmowskich i uwzględniać je w swoich interpretacjach.

| Bibliografia

TEKSTY ŹRÓDŁOWE

Grimm Brüder (1812), *Kinder- und Hausmärchen*, t. 1, Realschulbuchhandlung, Berlin.

Grimm Brüder (1819), *Kinder- und Hausmärchen*, t. 1, Verlag G. Reimer, Berlin.

Grimm Brüder (1856), *Kinder und Hausmärchen. Dritter Band*, Dieterich, Göttingen.

Grimm Brüder (1857), *Kinder- und Hausmärchen*, t. 1, Dieterich, Göttingen.

Grimm Brüder (1986), *Kinder- und Hausmärchen. Vergrößerter Nachdruck der zweibändigen Erstausgabe von 1812 und 1815 nach dem Handexemplar des Brüder-Grimm-Museums Kassel*, t. 1, red. Heinz Rölleke, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.

- 27 Podkreślić należy znaczenie używanej do analiz wersji przekładu, bo także ona może mieć zasadniczy wpływ na interpretację obcojęzycznego tekstu. O błędach metodologicznych w analizach przekładów, które traktowane są jak tożsame z tekstami oryginalnymi, więcej w: Dybiec-Gajer 2018: 293; Kowalczyk 2021: 92–93; Pieciul-Karmińska 2015: 79–80; 2018: 393–395.
- 28 Polscy czytelnicy znają baśnie braci Grimm w ich pełnym kształcie wyłącznie z tej „kanonicznej” wersji. Wyjątkiem od tej reguły są *Baśnie wybrane braci Grimm* (Grimm 2021), czyli piętnaście baśni przetłumaczonych na język polski z wydania drugiego oraz trzy nieznane baśnie z wydania pierwszego (Pieciul-Karmińska 2019).

- Grimm Brüder (2007), *Kinder- und Hausmärchen. Die handschriftliche Urfassung von 1810* (herausgegeben und kommentiert von Heinz Rölleke), Philipp Reclam, Stuttgart.
- Grimm Jacob, Grimm Wilhelm (2015), *The Original Folk and Fairy Tales of the Brothers Grimm. The Complete First Edition*, przeł. Jack Zipes, Princeton University Press, Princeton.
- [Grimm Jakub, Grimm Wilhelm] (2021), *Baśnie wybrane braci Grimm*, przeł. Eliza Pieciul-Karmińska, Media Rodzina, Poznań.

LITERATURA

- Boegner Karl (1988), *Es war einmal... Die Entstehungsgeschichte der Grimmschen Märchen*, Verlag am Goetheanum, Dornach.
- Bolte Johannes, Polivka Georg (1913), *Anmerkungen zu den Kinder- und Hausmärchen der Gebrüder Grimm*, t. 2, Dieterische Verlagsbuchhandlung, Leipzig.
- Dollerup Kay (1999), *Tales and Translation. The Grimm Tales from Pan-Germanic narratives to shared international fairytales*, John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia. DOI: <https://doi.org/10.1075/btl.30>
- Dybiec-Gajer Joanna (2018), *Implikacje utożsamiania przekładu z oryginałem. Polemika z interpretacją „Złotej różdżki” w książce Katarzyny Słany „Groza w literaturze dziecięcej. Od Grimmów do Gaimana”*, „Rocznik Przekładoznawczy”, nr 13, s. 287–296. DOI: <https://doi.org/10.12775/RP.2018.017>
- Ehrhardt Holger (2012), *Dorothea Viehmann, geb. Pierson. Herkunft, Lebensweg und Erinnerung*, w: *Dorothea Viehmann*, red. tenże, Euroregionverlag, Kassel, s. 8–29.
- Ehrhardt Holger (2016), *Die Marburger Märchenfrau oder Aufhellungen eines „nicht einmal Vermutungen erlaubenden Dunkels”*, Boxan Verlag, Kassel.
- Kowalczyk Kamila (2021), *Grimmosfera polska. Baśnie ze zbioru Wilhelma i Jakuba Grimmów w polskiej kulturze literackiej (1865–2015)*, Atut, Wrocław.
- Martus Steffen (2013), *Die Brüder Grimm. Eine Biographie*, Rowohlt, Hamburg.
- Neumann Siegfried (1993), *The Brothers Grimm as Collectors and Editors of German Folktales*, w: *The Receptions of Grimms' Fairy Tales*, red. Donald Haase, Wayne State University Press, Detroit, s. 24–40.
- Pieciul-Karmińska Eliza (2016), *O konieczności polskiego przekładu pierwszego wydania „Baśni dla dzieci i dla domu” braci Grimm z lat 1812 i 1815*, „Rocznik Przekładoznawczy”, nr 11, s. 77–92. DOI: <https://doi.org/10.12775/RP.2016.004>
- Pieciul-Karmińska Eliza (2018), *O niektórych aspektach tradycji czytania i przekładania literatury dla dzieci. Na kanwie recenzji książki Joanny Dybiec-Gajer, „Złota różdżka – od książki dla dzieci po dreszczowiec raczej dla dorosłych”*, „Porównania”, nr 22, s. 383–397. DOI: <https://doi.org/10.14746/p.2018.22.18228>

- Pieciul-Karmińska Eliza (2019), *Trzy baśnie braci Grimm z oryginalnego wydania „Kinder- und Hausmärchen”. Pierwszy przekład na język polski w kontekście badań nad biografią i wkładem informatorów w powstanie zbioru, „Dzieciństwo – literatura – kultura”, nr 2, s. 36–57. DOI: <https://doi.org/10.32798/dlk.156>*
- Pieciul-Karmińska Eliza (2021), *Posłowie tłumaczki. Rok 1819, czyli narodziny „gatunku Grimmowskiego”, w: [Grimm Jakub, Grimm Wilhelm] (2021), *Baśnie wybrane braci Grimm*, przeł. Eliza Pieciul-Karmińska, Media Rodzina, Poznań, s. 116–120.*
- Rank Otto (1912), *Das Inzest-Motiv in Dichtung und Sage*, Franz Deuticke, Leipzig/Wien.
- Riedel Ingrid (1996), *Tabu im Märchen. Die Rache der eingesperrten Natur*, dtv, München.
- Rölleke Heinz (1972), *Allerleirauh. Eine bisher unbekannte Fassung vor Grimm*, „Fabula”, nr 13, s. 153–159.
- Rölleke Heinz (1975), *Die älteste Märchensammlung der Brüder Grimm. Synopse der handschriftlichen Urfassung von 1810 und der Erstdrucke von 1812*, Bibliotheca Bodmeriana, Cologny-Genève.
- Rölleke Heinz (1986), *Kinder- und Hausmärchen. Transkriptionen und Kommentare in Verbindung mit Ulrike Marquardt*, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.
- Rölleke Heinz (1998), *Grimms Märchen und ihre Quellen. Die literarischen Vorlagen der Grimmschen Märchen synoptisch vorgestellt und kommentiert*, Wissenschaftlicher Verlag, Trier.
- Rölleke Heinz (2004), *Die Märchen der Brüder Grimm – Quellen und Studien. Gesammelte Aufsätze*, Wissenschaftlicher Verlag, Trier.
- Rölleke Heinz, red. (2006), *Briefwechsel zwischen Jacob und Wilhelm Grimm. Zusätzliche Texte: Sagenkonkordanz*, t. 1.2, Hirzel Verlag, Stuttgart.
- Rölleke Heinz (2012), *Die Märchen der Brüder Grimm. Eine Einführung*, Reclam, Stuttgart.
- Rölleke Heinz (2019), „Sonntags vom Dortchen”. *Henriette Dorothea Wild (Dortchen Wild) als Beiträgerin zu den „Kinder- und Hausmärchen” der Brüder Grimm*, w: *Über Nachtfliegen, Zaunkönige und Meisterdiebe. Neue Beiträge zur Grimm- und Märchenforschung*, red. Holger Ehrhardt, University Press, Kassel, s. 139–166.
- Röth Dieter (1998), *Kleines Typenverzeichnis der europäischen Zauber- und Novellenmärchen*, Schneider-Verlag Hogengerehen, Baltmannsweiler.
- Rzepnikowska Iwona (2018), *Bajka ludowa a baśnie braci Grimm*, w: *Słownik polskiej bajki ludowej. Tom 1: a–e*, red. Violetta Wróblewska, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń, s. 71–75.

- Rzepnikowska Iwona (2019), *Stories of the ATU 510B „Donkey Skin” type in the Polish fairytale tradition*, „Traditional culture”, nr 1/20, s. 43–51. [artykuł w języku rosyjskim] DOI: <https://doi.org/10.26158/TK.2019.20.1.004>
- Schoof Wilhelm (1959), *Zur Entstehung der Grimmschen Märchen. Bearbeitet unter Benutzung des Nachlasses der Brüder Grimm*, Dr. Ernst Hauswedell & Co., Hamburg.
- Uther Hans-Jörg (2013), *Handbuch zu den „Kinder- und Hausmärchen” der Brüder Grimm. Entstehung – Wirkung – Interpretation*, De Gruyter, Berlin/ Boston. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110317633>
- Zadurska Olga (2018), *Kazirodztwo*, w: *Słownik polskiej bajki ludowej. Tom 2: f–o*, red. Violetta Wróblewska, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń, s. 140–144.

| Abstrakt

ELIZA PIECIUL-KARMIŃSKA

Kazirodztwo bez kary, czyli *Wieloskórka* z pierwszego wydania zbioru *Kinder- und Hausmärchen* (1812) braci Grimm jako unikalny wariant typu ATU 510b

W artykule przeanalizowano baśń *Wieloskórka* (niem. *Allerleirauh*) autorstwa braci Grimm w jej kształcie z roku 1812 w odniesieniu do źródeł oraz historii edycyjnej zbioru *Kinder- und Hausmärchen* (KHM). Wybór pierwszej wersji *Wieloskórki* wynika z faktu, że wyróżnia się ona szczególnym potraktowaniem problematyki kazirodztwa i jest unikatowym wariantem nie tylko na tle późniejszych edycji tej baśni, lecz również innych realizacji typu ATU 510b (np. takich autorów jak Straparola, Basile czy Perrault). Obecność motywu szczęśliwego małżeństwa ojca i córki w wersji z 1812 roku każe zapytać o przyczyny tak zaskakującego kształtu narracji, zwłaszcza że pierwsza wersja *Wieloskórki* często pomijana jest w większości filologicznych analiz na rzecz jej wersji ostatecznej z siódmego wydania KHM (1857).

Słowa kluczowe: zbiór baśni *Kinder- und Hausmärchen* braci Grimm, baśń *Wieloskórka* (*Allerleirauh*), typ ATU 510b

| **Abstract**

ELIZA PIECIUL-KARMIŃSKA

Incest Without Punishment or “All Fur” from the First Edition of *The Children’s and Household Tales* (1812) by Brothers Grimm as a Unique Variant of the Type ATU 510b

The paper offers an analysis of the tale “All Fur” (German: Allerleirauh) by Brothers Grimm in the version from the year 1812 in reference to the origins and editorial history of the *Children’s and Household Tales* (Kinder- und Hausmärchen). This early variant of “All Fur” contains a specific motif of incest and is, therefore, unique not only in comparison to the later editions of Grimms’ tales, but to other tales from type ATU 510b as well (for example, by Straparola, Basile or Perrault). The first edition of “All Fur” is often neglected in philological research, which is why the article discusses possible reasons for this surprising story about a happy marriage between father and daughter.

Keywords: Grimm Brothers’ *Children’s and Household Tales*, “All Fur” (Allerleirauh), type ATU 510b

| **Biogram**

Eliza Pieciul-Karminińska: profesorka uczelniana w Instytucie Lingwistyki Stosowanej (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu). Jej obszary zainteresowań to: teoria przekładu, przekład literatury dla dzieci, onomastyka literacka. Jako tłumaczka siódmego wydania zbioru *Kinder- und Hausmärchen* (1857) bada polskie tłumaczenia i recepcję *Baśni dla dzieci i dla domu* braci Grimm z perspektywy badań nad przekładem literatury dla dzieci. Obecnie pracuje nad przygotowaniem krytycznego przekładu pierwszego wydania zbioru *Kinder- und Hausmärchen* z lat 1812–1815.

E-mail: eliza.karminska@amu.edu.pl

ORCID: 0000-0002-6268-9873